

Makoldi Sándor Gyula

SP
v. 2.0

LOVAS

**Diplomadolgozat
Magyar Képzőművészeti Főiskola
Szobrász Tanszék
1997**

Diplomamunkámnak egy kőből kifaragott lovasszobor megtervezését s kivitelezését tűztem ki célul. A ló s az ember kapcsolatának problémája, s ennek különböző megoldási lehetőségei már szakközépiskolás korom eleje óta foglalkoztatnak. Később megtudtam azt is, hogy a ló és lovas viszonylatát egy tágabb értelemben is szokták vizsgálni, mégpedig a lovast az uralkodóval, vezérrel, vagyis önmagával azonosítják, a lovát pedig az általa kormányzott, vezetett néppel, emberekkel. Kettőjük viszonya jól lemérhető a ló és a lovasa harmonikus, disszonáns vagy lázadó magatartásformájából. Ez a reláció kitágította számomra a lovasszobor jelentőségének határvonalait.

Később főiskolás koromban kaptam a következő lökést a szobrom kitalálása felé mégpedig, hogy megismerkedtem olyan kiadványokkal s emberekkel, akiktől megtudtam, hogy kb. a Kaukázustól Mongóliáig terjedő területen, a pusztában elszórva sírjelölő lószobrok fordulnak elő, testükön domborműves ábrák sora helyezkedik el. Ezek a lószobrok tömbszerűségükkel, plasztikai erejükkel nagy hatást gyakoroltak rám.

Emellett a középiskolában elkezdett tanulmányok a főiskolára, s az itt eltöltött éveim alatt lassacskán haladtak a letisztulás felé, az összefogottság, tömbszerűség, s az ívelt formák irányába.

Már ekkor a napjárás problematikája is régóta az érdeklődésem középpontjába került, a köztéren, szabadtéren elhelyezkedő szobrokkal kapcsolatban. Nem csupán a mintázott felület fény-árnyék viszonylatai kötöttek le, hanem az is, hogyha a plasztikában el tudom érni azt, hogy a napfény a formával s a tartalommal szinkronban körbejárva világítsa meg a főbb pontjait felhívva a figyelmet rá, akkor egy abszolútum által működtetett plasztikát tudok létrehozni, ami ezáltal többlettartalmakat mutathat meg a szemlélőjének.

Erre csak egy apró példát hoznék fel a korábbi szobraim közül, a Napbanéző címűt, amely egy ember figura ábrázolása aki az arca előtt ívesen emeli fel két karját közötté nyílást képezve / a plasztika teljes mértékben leegyszerűsített /. Ezen a nyíláson át szemléli az eget, várja, hogy a Nap egyszer belekerüljön a látószögébe. Mikor ez megtörténik s szembenéznek egymással, akkor a Nap a nyíláson keresztül fényarcot ad a figurának, ezzel életet lehelve belé. Hasonló jelenség figyelhető meg a Stonehenge Heelstone nevű kővénél is, ami a kőkörön kívül esve egy távolabb

megfigyelőpontot tűz ki. A nyári napfordulón a Nap a kő tetején kel fel a kör közepéről nézve / Fred Hoyle /, így egy bizonyos csillagászatilag kitüntetett időpontban, mikor a fény ereje a csúcán van, a fénylény megtestesülve jelenvalóvá válik, felgördülve a kő tetejére átlényegíti azt, ragyogó fejet adva neki elősegíti az isteni minőség ezen a földön való közvetlen megjelenését.

A fényjárás által körüljárt plasztika tartalmainak megjelenítését szerintem még a napsugár által végigpásztázott fogadófelületen elhelyezett ábrákkal lehet talán méginkább elősegíteni. A plasztikának ez a lehetősége gyönyörű játékot tud adni a felületnek / a tartalomról most nem szólva /, s ennek megvalósítása már régóta foglalkoztatott. Ahogy a sima összefogott felületen elhelyezett, már-már szinte grafikai finomságú plasztikus rajzok a feszülő formát kihangsúlyozva finom vibrálást adnak, ezzel kidomborítva a plasztika értékeit. Másrészt, hogyha ez a minta nemcsak dekoratív funkciót tölt be, hanem egy történetet, példázatot mesél egy minőségre jellemzők bemutatásával, akkor képi információival életre kelti azt, aki azt testén viseli.

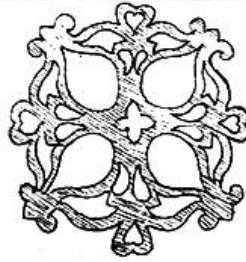
A lovasszobornál próbáltam ezen felismeréseket, megfigyeléseket felhasználni a mondanivalóm megjelenítése érdekében. A szobor formai megjelenését tekintve nem követi szolgáian a naturát, s ezt nem is tartom célomnak. Nem akartam szoborba önteni egy konkrét embert a lovával, hanem a lovas, harcos, uralkodó, atya minőségét próbáltam megjeleníteni. Ezért, s azért is mert a kezdetek óta kőbe lett tervezve, nagy zárt formákból épül fel, nincs rajta áttörés, egy sziklaként, hegyként magasodik elemi formákkal, mintha a természet, a víz ereje alakította volna. A megjelenített minőségre jellemzően a forma stabil, szilárd, de dinamikus előre induló feszültség rejlik benne. A ló szimmetrikus teste az előre feszülés érzetét kelti, az irányítója vele teljesen összeforrva, ill. egy töről fakadva, kiegyenlített asszimetriával / felülről nézve kettős spirálhoz hasonlatosan / koronázza azt. Így együtt van a stabil rendben előre mutató / a földdel, a realitással jó kontaktust tartó /, s a kettős spirál által is akár kozmikus magasságokba emelkedő / tudjuk, hasonló a Tejútrendszerünk felülnézeti képe is /, életet generáló, atya minőséghez közelítő, vezető. Az efajta formai tömörítést már régóta próbáltam szobraimban előnyben részesítve az egy tömbbe záródó dinamikát, nyugodtságot.

A szobrom tervezésénél, s kivitelezésénél a fényjárás fontosságát is szem előtt tartottam, tájolt szobornak készítettem úgy, hogy a menetiránya dél felé nézzen. A napjárás jelentés megvilágító tulajdonságát kihasználandó, s a szobor zártsága, tiszta formái kifejezetten segítették azt, amit már az első pillanattól kezdve terveztem mégpedig, hogy mintákat, jeleket faragok a szobor felületébe. Ezek olyan rendszerben helyezkednek el, hogy a keleten felkelő Nap a generáló dinamikus jeleket világítsa meg, a déli a szemből nézet legburjánzóbb, életteli ábráit, majd a lenyugvó, a lecsengő, mérlegelő, a sötét oldalra átvezető jeleket. Az északi oldal mivel odáig alig jut el a fény, ábra nélkül marad. Ezek az ábrák nem a dekorativitást szolgálják a célkitűzésem szerint, hanem egy történetet, mondanivalót tükröznek, amit minden nap végigpásztáz a fény, s ezáltal jelenvalóvá téve azt, rávilágítva az aktuális napszakhoz tartozó jelekre, hirdelve annak a történetnek az aktuális tanulságait. Ez a mindennapi körforgás egy fajta ima is, ami azért az emberért szól, aki azt testén viseli.

A minták, jelek a honfoglalás kori ornamentikával mutatnak szoros rokonságot. Én ebben a jelfűzési szerkezetben találtam meg azt az organikus egybeíródó tartalmi, s formai összefüggésrendszert, amivel megtudtam valósítani elképzelésemet. Ezen minták némelyikét majdnem változtatás nélkül átemeltem a honfoglalás korából, s van amit teljes mértékben én terveztem. Ez a tény úgy hiszem nem rontja a munkám értékét, mivel a hagyományra épülő művészetek mind ezt a módszert követik, s úgy vélem ebben az esetben a jelrendszer által sugárzott mondanivaló a lényeges.

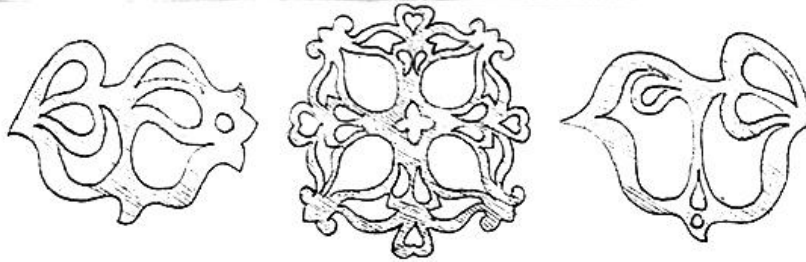
Most rátérnék a lovasszobor testén elhelyezkedő jelek ismertetésére. A bemutatásom teljes mértékben szubjektív jelentésrétegeket fog feltárni, mert én csak azt közölhetem amit én gondolok róla, de úgy vélem, s remélem, hogy ezek a jelek egy azonos gyökerű, de más megfogalmazású mondanivalót közölhetnek akár egy másik szemlélővel.

Felülről kezdeném a sort, a lovas feje tetejéről / máshonnan is el lehet indulni /. Azért indulok innen, mert ezt a helyet tartom a szellemi központnak, ahol a felülről, s közvetlenül az égietől érkezők testet öltenek. A lovas fején egy körkereszt alakú, s ha térben nézzük a Magyar Szent Koronának megfelelő ábra van.

A kör a teljesség kifejezője a legkisebttől az Univerzumig terjedően, a kereszt az ebben való rend, tájékozódás megteremtője, minek közepébe helyezzük magunkat, vagy a legfontosabbat. Itt a jel közepén a kör négyfelé áradásából képződő differenciáltabb forma, a fényjel jelenik meg, itt érkezik le közvetlenül a felsőbb sugárzás, ami négy irányba, négy szárnyas lényre fejlődik ki a fénymagból. Ezek a szárnyas alakok viszik az alsóbb szintekre, a négy égtáj felé, közvetlenül a felsőbb akarat hírére. Ez a lovas fején, a szellemiségét jeleníti meg.

Lefelé haladva elérkezünk a szellemi erőt végrehajtó, cselekvést kifejtő testrészhez, a kézhez, s ennek gyökéhez, a vállhoz. A vállon két ijazó figura helyezkedik el, mint a lovas fiai, megjelenítve ebben a világban az ő akaratát.

Az egyiké a keleti a másiké a nyugati oldal. A kelet felé néző vállon lévő figuránál, a rajz arányaiban, az íj növekszik meg, s a test méretei csökkennek. Itt a felülről kapott mag a nyílhegybe helyeződik bele, itt a dinamikus, harcra, tetterősség dominál. Hogyha jobban megnézzük a fiú íját, akkor azt is észre kell vennünk, hogy ez nem egy akármilyen fegyver, egyszerre íj és madár is egyben. Ez a kettőség azt is jelképezheti, hogy a

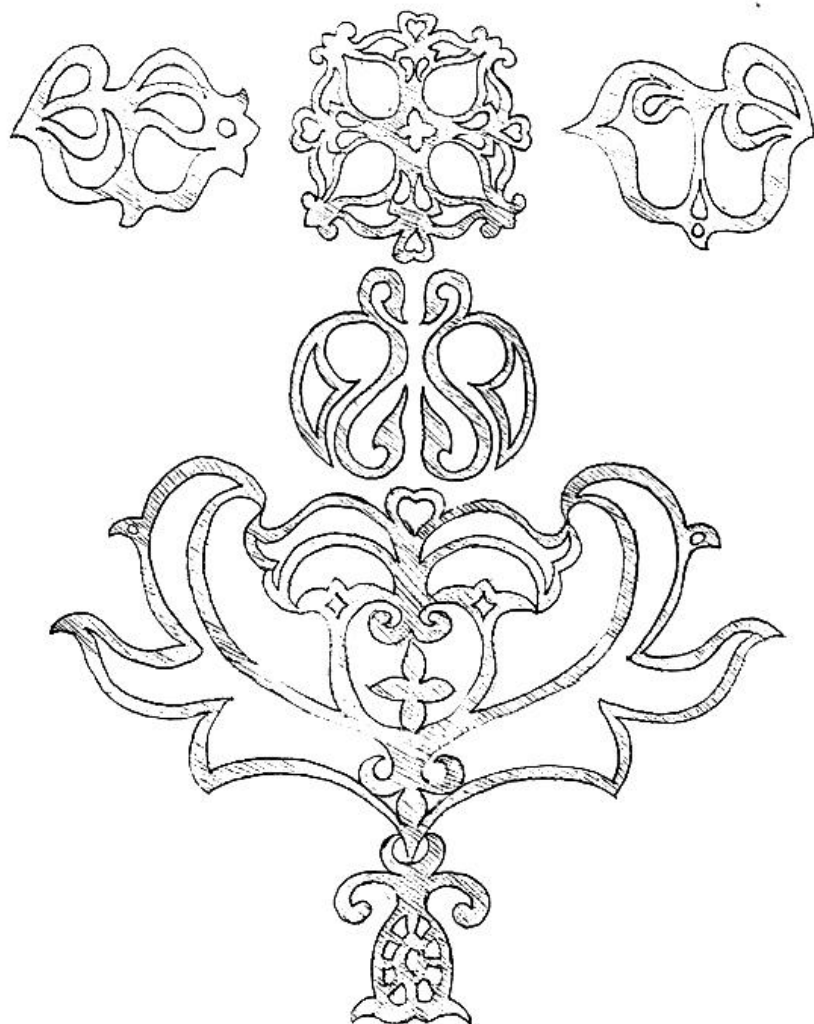
fegyver nyílvevesszeje oly sebesen szárnyal, mint a madár, de azt is, hogy nem élet kioltására használják.

A nyugati vállon lévő figuránál pedig a fegyver méretei lecsökkennek, s a mag / ami a keletinél a nyílhegyben, a célzás fontosságában helyezkedik el /, itt átkerül a szellemiség területére, ami ki is virágzik. A lenyugvás időszakában vagyunk, ahol már nem a harc, hanem a szellemi erők kiteljesítése a cél, / mint az ember idősebb korában is /, s ezzel visszacsatolódnak a legfelsőbb szellemiséghez, a lovas fejéhez, visszakerülve a kiindulási helyére az előbb említett mag is.

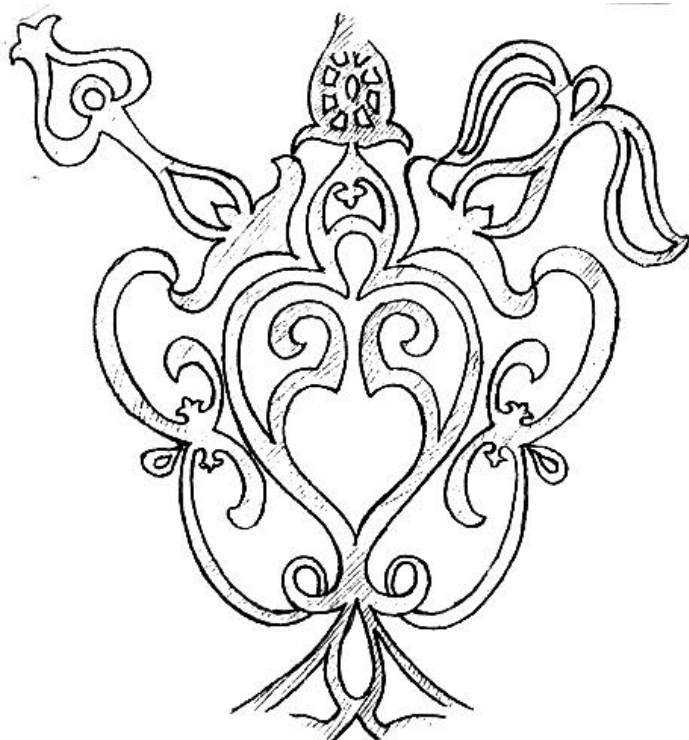
Az íjászat, pl. a Zen-en belül egyfajta útkeresés, ott nem a vessző minél pontosabb célbajuttatása a legfontosabb, hanem a tevékenység által a célra való ráhangolódás.

Természetszerűleg ebben az esetben nem a célbavett elpusztítása, hanem az azzal való egyesülésre törekszenek. Hasonló felfogású jelenség játszódhatott le pl. a Hunor és Magyar csodaszarvas vadászatában is, mindketten jól tudták, hogy csodálatos szarvas vezeti őket. A jelenés hasonlóan ismétlődik meg Géza és László herceg / későbbi Szt. László / váci szarvascsodájánál is, ahol " Ennek láttán így szólt Boldog László : Valójában nem szarvas volt ez, hanem Isten anyyala. És szólott Geysa király : Mondd meg nekem, szeretett testvérem, mit jelentettek a szarvas agancsán látott égő gyertyák. Felelt Boldog László : Nem agancsok azok, hanem szárnyak, és nem égő gyertyák, hanem ragyogó tollak " / Képes Krónika /. Itt mindketten ugyanazon felsőbb égi jelenség megjelenését érzékelik, csak különböző felfogásban interpretálják azt.

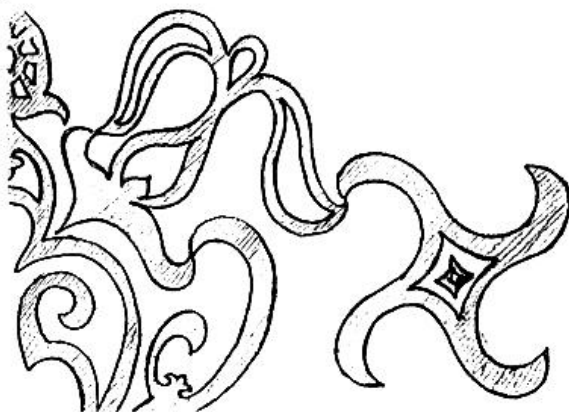
A szobromon is megjelenik ez a csodálatos szarvasvadászat, a lovas két vállán lévő két íjazó fiú a ló fején lévő szarvasagancs között megjelenő szárnyas minőséget veszi célba, mint a mondában is. / A szkíta birodalomban még használatos volt a ló szarvasagancssal való felékesítése, ezt mutatja a pazyryki fejedelmi sír lelete is /.

Azáltal, hogy a szarvasagancshoz értünk, átértünk a nép s a ló szférájához. Itt a jelek kibontását egy "emelettel" lejjebb a ló szügyén kezdeném, ahol a lelkesége helyezkedik el. A déli oldalon egy nő alak jelenik meg, egyfajta ősanya, vagy keresztény értelemben a Máriáság megtestesítője.

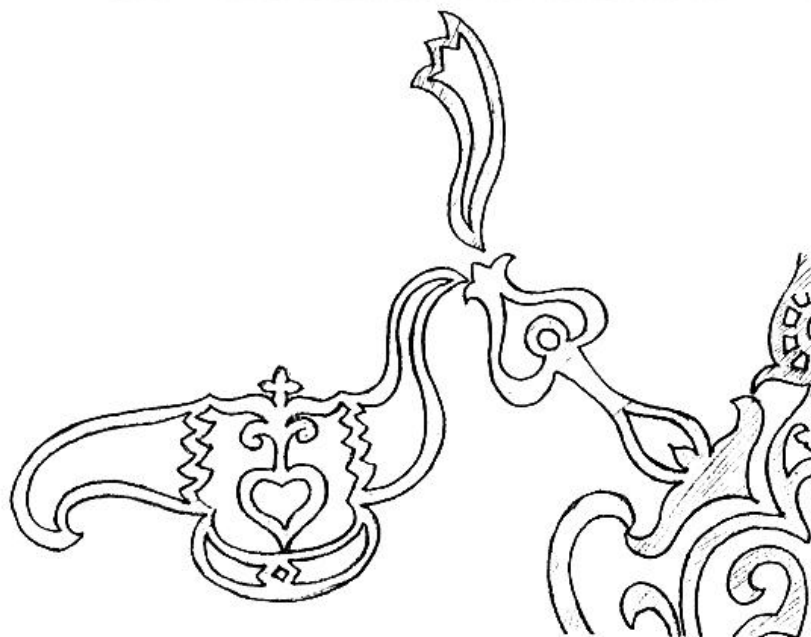

Ezt a fajta minőséget általában az emberek a szívükbe zárják s a lelkükbe költözik, mint itt is, másrésről védő funkciója is van, oltalmazza az arra rászorultakat / köpenyes Máriák /, s ezért mint egy pajzs helyezkedik el a szügyön. A lélek / jelen esetben a szügy / a lelkesedés területe, itt a női minőségből, mint kis indák burjánzanak ki a lelkek, a fiai, mint a hullámok rezegnek tova a ló testén. Az alsók kis bugyrot képezve körülötte védik / itt a forma amúgy sem engedné kiáradásukat /, a felsőknél először egy virág keletkezik, s csak annak a termőjéből alakulnak ki az emberalakok.

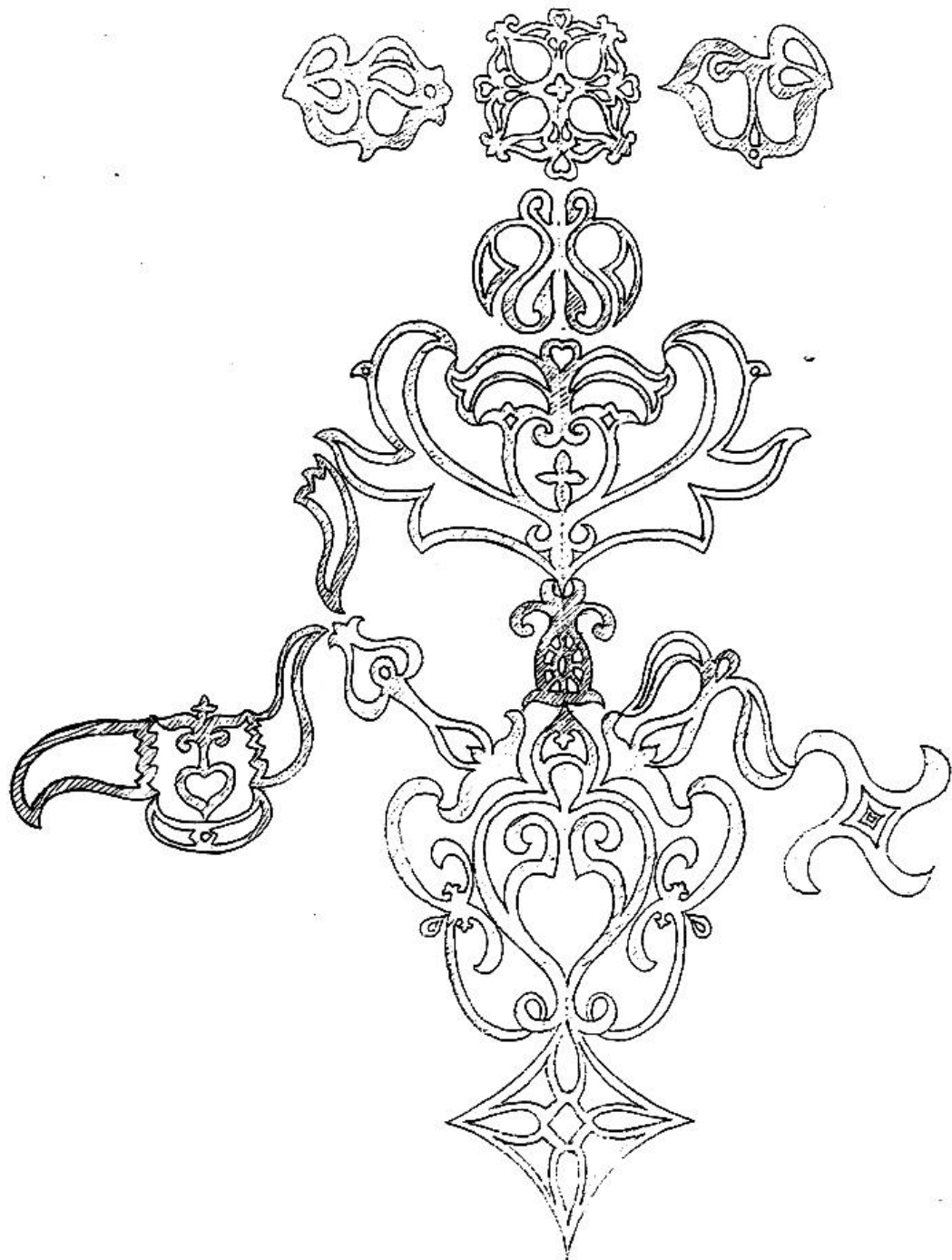

A keleti oldalra áthajló emberalak a ló hasán lévő négykarú forgó Naphoz kapcsolódik, másik karja, szárnya a virághoz köt vissza, ő még a születés, a kelet oldalán van, jobban ragaszkodik a szülő közegéhez.

A nyugati oldalra áthajló ember figura pedig már teljesen bezárja karjait a feje fölött, mint ahogy a lenyugvó oldalhoz közelítve a begubózás, az élet továbbvitele a feladat. Az összezárt karokból, mint mák gumóból csipegetnek madárformájú lények /a magot jelen esetben a figura feje adja /, szétpörögve viszik fel a felsőbb szintre, s a ló hasához. A ló hasának nyugati oldalán egy hajó helyezkedik el, melynek a közepén egy szárnyas lény jelenik meg, ez a két forma együttesen egy mérleget jelenít meg. Ezt a "jelenetet" a lenyugvó Nap világítja meg, itt a nap vége, el kell számolni azzal, hogy mit végeztünk el s mit nem, ugyanúgy mint életünk végén is. Ezen dolgok mérettetnek meg egy olyan szárnyas lény által, minek a feje a lovas koronája közepén lévő fénymaggal azonos. Ezután a bárka átvisz a sötét oldalra, hogy majd reggel újra kezdődhessen a folyamat. Ezt az elmúlást tükrözi az előbb említett madárformák harmadik tagja is, ami a sötétség felé visz, szinte arra húzva a hajót, feje lehajlik, elhal.

Eddig nagyrészt a két vízszintes szintet vizsgáltuk végig, most rátérnék a legburjánzóbb oldalon elhelyezkedő függőleges részre, a ló, s a lovasa elején elhelyezkedő ábrákra. A ló lábánál egy csúcsára állított négyszögforma helyezkedik el, benne rácsra utaló beosztások futnak, ez az alsó világot, a kristályszerkezetű létet jelzi. Azért nem teljesen geometriai pontossággal derékszög rendszerű, mert a Nap delelőjén felolvasztva feloldja merevségét, s közelíti az élőhöz, a virághoz. Ehhez közvetlenül kapcsolódik az életet, burjánzást jelentő női, anyai figura, amiről már említést tettem, ezen kettősség az élettelen, merev, s az élő, lelkesedő tölti ki a test birodalmát. A nő, az élet, egy szív formában helyezkedik el, glóriája pedig lángnyelvként felnyúlik a ló szájához táplálva azt.

A homlokára áttérve, a lónak egy plasztikai s jelentésbeli határt is át kell lépni, hiszen eljutottunk a ló / a nép / szellemiségét hordozó testtájához, a fejhez. Ahhoz, hogy ezt a lépést megtegyük, egy újbóli születésen kell átesnünk. A ló homlokát egy másik nőalak foglalja el, szoknyájában ott ragyog a Nap, ezen sugárzáson át érkezik a lelkiségből jövő áramlás, s halad tovább a nőalak testébe. A figura kezével adja meg a ló látását, s fejével jelöli ki a harmadik szem helyét. A feje, szelleme nyitott, a szarvasagancsok szabad kiáradást hagyva / amiről már az előbbieken említést tettem /. Ha a szarvasagancsot jelképi értelemben vizsgáljuk, akkor a szellemi energiák fizikai megjelenéseként is szemlélhetnénk, felfoghatjuk egyfajta antennaként is a felsőbb isteni szférák felé, amely között feltűnhet a várt isteni hírnök, a szárnyas lény / ezt a minőséget célozza meg a két íjazó fiú /.

A szív fejformájú szárnyas lény fölött, egy ugyancsak szárnyas lény ikerállapotát szemlélhetjük oldalnézetből / a szembőlnézet a megállapodott, kiteljesedett minőséget, a profil a valami felé haladást jelezheti, ezt a törvényszerűséget általánosságban a művészeti tradíciókban megfigyelhetjük /, így kettőjük között egy szabad csatorna nyílik meg a fejtető felé.

Fölöttük a lovas koronája helyezkedik el, bezárva a sort, így visszatértünk a kiindulási ponthoz.

Azt a tartalmat s szellemiséget, amit ez a szobor, s a rajta lévő jelrendszer tükröz, össze próbáltam kötni egy konkrét funkcióval. Ez azért fontos számomra, mert szememben megemelkedik annak a műalkotásnak a súlya amelyik valakiért, vagy valakikért egy rítusban működőképpé tud válni. Szobromat egy olyan környezetbe képzeltem el, ahol ez a rítus

zavartalanul működőképpé tud válni, erre a legalkalmasabb hely egy kurgán / nemzetségi, vezéri halomsír / teteje, s a szobrom mint a sírt jelölő s éltető plasztikaként funkcionálna. Ez egyrészt úgy valósulna meg, hogy a maga fizikai létevel kijelöli, s hirdeti a sír létét, másrészt pedig a mindennapos napjárás következtében megelevenedő jelegyüttesek életben tartják, hirdetik a sírban nyugvók szellemiségét, dicsőségét, nem engedve át őket a végleges pusztulásnak.

Ezt a szobrot természetesen egy férfi, apai, nemzetségfői, vezéri sírra helyezném, mivel ezt a minőséget képviseli. Emellé, hogy az élet egyensúlya létrejőjön, a női sír tetejére is terveztem egy másik szobrot / ennek kivitelezése a következő évek feladata lesz /. A női sír tetejére egy őszanya típusú szobrot terveztem / hasonló formai zártsággal mint a lovasszobrot /, egy anyát jelenítve meg ülő helyzetben, ölében két gyerekkel, s középen közöttük kidomborodik az anya hasa, várva a harmadik megszületését. A két szobor hasonló felfogásban készülne, úgy zártságát, mint a testükre íródott jeleket érve ezalatt, a különbség a témában, a tartalomban nyilvánulna meg.

A lovas szobrát süttői kemény mészkőből faragtam ki, az anyát tardosi vörösmárványból terveztem, így a férfi a kő világos színe miatt a tiszta, szellemi, vezető, a női mint ahogy a piros szín is tükrözi azt, élettel teli, életet generáló s szülő minőség megjelenítőjévé válhat majd.